

Programos **„MKČ MENŲ MEDONĖŠIS. RAGAUK IR AUK“**

edukacinio užsiėmimo **„NEJPRASTI DAIKTAI“**

metodinė medžiaga

parengta ir išleista įgyvendinant 2007-2013 m.

žmogiškųjų išteklių plėtos veiksmų programos 2 prioriteto "Mokymasis visą gyvenimą" VP1-2.2-ŠMM-10-V priemonės "Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra" projektą "Muziejus - mokykla - moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas" Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis.

Parengė: Simona Rybakovaitė

Kaunas. 2012

Edukacinio užsiėmimo pavadinimas. *Neįprasti daiktai.*

Dalyviai. Programa skirta 1-4 klasių mokiniams.

Vykdymo vieta. Mykolo Žilinsko dailės galerija, Taikomosios dailės salės, tapybos darbų salės.

Edukacinio užsiėmimo pristatymas. Laikas yra paslaptingas, nes norint jį pažinti mums reikalingi įdomūs mechanizmai – laikrodžiai, o jis pats yra visagalis, nes jam bėgant, keičiasi ir metų laikai. Šioje, Žilinsko galerijoje organizuojamoje, programoje susipažinsi su senoviniais laikrodžiais, sužinosi jų istorijas, išmoksi atskirti jų rūšis ir prisiminsi, kai pirmą kartą išmokai pažinti laiką. Tačiau mechaniniai laikrodžiai yra žmogaus sukurti prietaisai, o tikrasis laikmatis yra gamtos laikrodis, kuris pasireiškia metų laikais. Taigi, įgavęs laiko valdovo galių, improvizacijų ritmu galėsi nukeliauti į bet kurį metų laiką – čia ir dabar! Tavo tikslą įgyvendinti padės draugai, muzika, paveikslai. Paskubėk, nes laikas bėga!

Tikslas. Pritaikant muziejaus eksponatus, susieti programą su pradinių klasių disciplina – pasaulio pažinimu. Šioje programoje pasaulio pažinimas prasideda nuo pažinties su vaikams neįprastu daiktu – laiku. Todėl siekiama pristatyti laiką skaičiuojančius kultūros paveldo objektus – senovinius laikrodžius, jų istoriją. Laiką galime nustatyti ir gamtos laikrodžiais. Todėl pritaikant tapybos darbus, siekiama vaikus supažindinti su metų laikais ir kaip juos keičia bėgantis laikas. Taip pat siekiama perteikti ekologinį mąstymą – padėti suprasti, kad svarbu yra saugoti gamtą.¹ Pasitelkus fantaziją, vaikų lauks kelionė po metų laikus.

Uždaviniai:

- Supažindinti vaikus su laikrodžiais: laikrodis su gegute, buitiniai staliniai, nešiojami kišeniniai ir rankiniai, smėlio laikrodžiai;
- Supažindinti vaikus su paveikluose pavaizduotais metų laikais, kurie yra gamtos laikrodžiai;
- Vaidybinėmis *Metų laikų improvizacijomis* skatinti vaikų kūrybingumą bei suvokimą apie metų laikus. Skatinti meilę gamtai, draugišką požiūrį į ją, ekologinį mąstymą.
- Workshop'o *Sukurk laikrodį pats* metu skatinti vaikų kūrybingumą ir išradingumą (praktikos alternatyva).

¹ Ekologinis mąstymo ugdymas per jautrumą gamtai, jos kūriniais. „Ekologinis ugdymas – tai santykio su pasauliu, aplinka, dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas.“ Ratkus, Jurgis. *Ugdymas ir popamokinė pasaulio pažinimo veikla*. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2000, p. 12.

Sprendimas – į programą įtraukti senosios animacijos filmą *Laikrodis su gegute* kaip vizualinę priemonę, (filmukas apie laikrodžių parduotuvę, apie laikrodžio bokšto mergaitę) taip pat papildomą informaciją apie laikrodžių rūšis bei kitas vizualines relaksuojančias priemones: *electro* stiliaus muziką, paveikslus, pačių vaikų vaidinimus. Šiai programai būdingas menų tarpdiscipliniškumas – į programą įtraukiami šie menai – kinas, taikomas ir vaizduojamasis menas, teatras, muzika. Meninių formatų įvairovė skatina vaikų mąstymo įvairiapusiškumą.

Edukacinio užsiėmimo eigos dėstymas.

I. Programos pristatymas ir filmo peržiūra. Programa prasideda nuo trumpo programos pristatymo, kad vaikai užtikrintų jai turimą informaciją, kokia tema vyks pasakojimas, kad pajautų intrigą ir kad apsiprastų su muziejaus aplinka. Tada įvyksta senosios animacijos trumpametražio filmo – *Laikrodis su gegute* (arba) *Laikrodžių parduotuvė* (arba) *Mergaitė ir bokšto laikrodis* – peržiūra Žilinsko galerijos pirmojo aukšto fojė. Filmo trukmė apie 10 min. Filmo metu vaikai atpažįsta laikrodį su gegute, pamato jiems suprantamai pateiktą istoriją apie laikrodžio ir gegutės gyvenimą. Pasibaigus filmui trumpai pakomentuojamas laikrodis su gegute, kuris yra mechaninis laikrodis, nuo kitų skambančių laikrodžių išsiskiriantis tuo, kad vietoj skambučio užkukuoja išlindusi gegutė. Pirmasis laikrodis su gegute sukurtas XVIII a. Juodojo miško regione Vokietijoje. Jį sukūrė šių apylinkių mechanikas, kurį įkvėpė bažnyčios varpų garsas.²

II. Taikomosios dailės eksponatų peržiūra ir pristatymas. Su vaikais pereinama į taikomosios dailės sales pirmajame galerijos aukšte. Trumpa laiko matavimo istorija ir laikrodžių atsiradimas. Žmogus nuo senovės siekė nustatyti laiką. Seniai, kai žmogus gyveno urvuose ir medžiojo maistą, jis skirstė laiką į dieną ir naktį. Vystantis civilizacijai, žmogus suprato, kad toks laiko skirstymas nepatenkina jo poreikių. Vėliau dienos laikas skirstytas į rytą, vidudienį, vakarą. Diena buvo svarbi, nes jos metu buvo nudirbami darbai. Tinkamiausias būdas matuoti dienos laiką buvo fiksuotų skaičių skirstymas tarp saulėtekio ir

² *Coocoo clock history*. In: *The World of Coocoo Clocks*. Prieiga per internetą: <http://www.cuckooclockworld.com/history.htm> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 8 d.]; *A History of Coocoo Clocks: Orgins In The Black Forest*. In: *Salem Clock Shop*. Prieiga per internetą: <http://www.salemclock.com/extra/cuckoo%20history.htm> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 8 d.].

saulėlydžio. Tačiau vasarą diena ilgesnė nei žiemą, todėl metų laikais valandos skirdavosi.³ Pirmieji laikrodžiai sukurti Senovės Egipte, Graikijoje, Romoje. Laiką žmonės skaičiuodavo atsižvelgdami į saulę. Koks buvo pirmasis laikrodis? Ar Lietuvoje tinkamos sąlygos saulės laikrodžiui? Pasidomėti, kaip vaikai išmoko pažinti laiką, kokius laikrodžius dar žino be jau matytų. Taikomosios dailės salėse svarbiausi eksponatai yra paros laiką matuojantys mechaniniai stacionarūs ir nešiojami laikrodžiai. Mechaninis laikrodis buvo išrastas viduramžiais, vėliau visą laiką buvo tobulinamas. Laikrodžių tobulinimas žymėjo civilizacijos evoliuciją. **Pastaba.** Svarbūs yra baldai, kurie atkuria istorinį foną ir tampa didesniu stimulu vaikų fantazijai. Todėl trumpai pristatomi ir jie.

1. Laikrodis. Vakarų Europa. XIX a. Medžiagos: alavo lydinys, auksavimas, medis, emalė, varis. Stalnis, ant XIX a. komodos.

Didžiausia dalį laikrodyje užima moters skulptūra. Laikrodžio ciferblatas tarsi pranyksta. Būdingas reljefiškumas, puošnumas. Moteris skabo ramunės lapelius tarsi žaisdama žaidimą *Ar myli?* Ramunės auga nuo gegužės iki rugsėjo, o žydi birželio-liepos mėnesiais. Meilės laikrodis. Užduotis: užrašyti ant popierinio ramunės lapelio mylimojo/ mylimosios vardą ir padėti į *Meilės dėžutę* greta laikrodžio. Tada tas žmogus, kurio vardą užrašė vaikas, susidraugaus su juo, įsimylės.

2. Laikrodis *Nymphe de Diane*. Prancūzija: Paryžius. XIX a. vid. Ferdinand Barbedienne fabrikas. Medžiagos: bronzos.

Tai židinio laikrodis su tamsiai raudono marmuro korpusu ant kurio uždėta bronzinė Dianos skulptūra. Į laikrodžio komplektą įeina du kandeliabrai (žvakidės).⁴ Užduotis: vaikai turi surasti paukštį pasislėpusį žvakidžių ornamente. Dekorą reljefe išryškėja erelio galvos. Laikrodis išdekoruotas rozetėmis – stilizuotu gėlės žiedo pavidalo ornamentu, akantų lapų ornamentu.⁵

Laikrodžio dekore pagrindinis motyvas yra Senovės romėnų deivės Dianos skulptūra, viena ranka laikanti šunį už pavadėlio, kita – lanką. Ant jos peties užkabinta strėlinė. Diana buvo viena iš dvylikos didžiųjų Olimpo dievybių. Deivė mėgo medžioti su palydovėmis moterimis, todėl ji vadinama medžioklės, miškų, augmenijos, gimdyvių globėja. Dianos atributika –

³ *Clocks and watches: prepared with cooperation of Science Service.* N.Y., Garden City: published by Nelson Doubleday, 1968, p. 5.

⁴ Daugelis, Osvaldas. *Senovės sala permainų epochoje: Pakruojo dvaras.* In: *Dvaras modernėjančioje Lietuvoje: XIX a. II p.-XX a. I p.* / Sud. G. Jankevičiūtė, D. Mačiulis. Vilnius: E. Karpavičiaus leidykla, 2005, p. 143-158. Straipsnyje išspausdinta 1938 metų Pakruojo dvaro interjero fotografija, kurioje matomas laikrodis *Nymphe de Diane* su kandeliabrais. Komplektas įkomponuotas ant židinio.

⁵ Plačiau žr.: Tamulevičienė, Eglė. *Mokslo istorijos daiktiniai paminklai Lietuvoje.* Vilnius: Mokslas, 1978, p. 42-43.

strėlės, lankas, medžiokliniai šunys, elnias, mėnulio pjautuvas. Yra keletas mitų apie šią deivę. Vienas iš jų pasakoja, kad Diana atkeršijo Niobei, Frigijos karaliaus dukrai, nušaudama visas Niobės dukras už tai, kad ši įžeidė Dianos motiną – Letą⁶. Kitas mitas byloja apie Dianos meilę Endimionui. „Gražų jaunuolį Endimioną Jupiteris amžiams užmigdė, bet jis išliko jaunas. Diana kaip mėnulis meiliai žiūrėdavo kiekvieną naktį į mylimąjį, net ateidavo vakare ar auštant išsakyti savo troškimų“.⁷

Skulptūroje be Dianos vaizduojamas vipetas – anglų kurtas. Išveisti XIX a. Anglijoje ir buvo naudojami kiškių medžioklėse, vėliau šunų lenktynėse.

1838 m. Ferdinando Barbedienne ir Achille Collas įkūrė liejyklą Paryžiuje. Pramoniniu būdu jie ėmė gaminti antikines skulptūras. Skulptorius Eugene-Antoine Aizelin.⁸ Prancūzų laikrodžių istorija.⁹

3. Laikrodis. Vokietija: Hanoveris. XIX a. E. F. Wolf Nachfolger. Medžiagos: bronzas, medis, emalė.

Sieninis laikrodis, kuris pasižymi Andre Charles Boullés technika – skirtingų spalvų faneros lakštų, žalvario ir vėžlio kiauto inkrustacija.¹⁰

Lakštai buvo suklijuojami, su plonu pjūkleliu buvo išpjaustomi įvairūs ornamentai. Išpjovus detales, sluoksniai buvo įvairiai kombinuojami, pvz. žalvariniame sluoksnyje įkombinuojamas vėžlio kiauto sluoksnis ir atvirksčiai.¹¹ Laikrodyje dominuoja dvi scenos – Atėnės figūra ir moiros. Atėnė įkomponuota laikrodžio viršuje. Graikų mitologijoje Atėnė yra viena iš dvylikos didžiųjų Olimpo dievybių bei išminties ir teisingo karo deivė. Įspūdingas jos gimimas. Dzeusas buvo įspėtas, kad jį nugalės jo vaikai. Šis išsigandęs prarijo nėščią žmoną. Kai atėjo laikas gimdyti pirmą kūdikį, Hefaistas perkirto Dzeusui galvą kirviu ir iš jos iššoko apsiginklavusi Atėnė.¹² Amatų ir menų globėja. Tačiau ji taip pavydėjo Arachnei audimo

⁶ Lodowick rašo, kad Diana nužudė Niobės dukras. *Antikos mitologijos žinynas* p. 217 papildo šį mitą. Jame rašoma, kad Apolonas strėlėmis nukovė Niobės sūnus, o Diana – jos dukras, už tai, kad Niobė, turėjusi daugybę vaikų, buvo išdidi ir uždraudė žmonėms garbinti deivę Letą, kuri turėjo tik du vaikus – Apoloną ir Dianą. Ten pat, teigiama, kad apie žudynes sužinojęs Niobės vyras suakmenėjo. Apie šias nelaimes sužinojusi Niobė paprašė Dzeuso, kad šis ją paverstu akmeniu.

⁷ Lodowick, Marcus. *Vadovas po paveikslų galeriją: Kaip suprasti Vakarų meną?* Vilnius: Naujoji Roma, 2003, p. 44. Plačiau žr.: *Antikos mitologijos žinynas* / Sud. Aleksandra Veličkienė. Kaunas: Šviesa, 1995.; *Antikos žodynas* / Vertė Rūta Kumžienė ir kt. Vilnius: Alma littera, 1998.

⁸ Plačiau žr.: *19th and 20th Century Bronze Sculpture*. In: *Bronze Gallery*. Prieiga per internetą: <http://www.bronze-gallery.com/info/info.cfm?infoID=18> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 7d.].

⁹ *Antique French Clocks*. In: *2 Clicks*. Prieiga per internetą: <http://www.2-clicks-antiqueclocks.com/article/antique-french-clocks.html> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 7d.].

¹⁰ Tamulevičienė, Eglė. *Mokslo istorijos daiktiniai paminklai Lietuvoje*. Vilnius: Mokslo, 1978, p. 35.

¹¹ *Paroda „Barokas – stebuklinga Š. Bulio technika“*. In: *Klaipėdos laikrodžių muziejus*. Prieiga per internetą: http://www.ldm.lt/Muziejusirpadaliniai/A_S_Bulis.htm [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 12 d.].

¹² Lodowick, Marcus. *Vadovas po paveikslų galeriją: Kaip suprasti Vakarų meną?* Vilnius: Naujoji Roma, 2003, p. 79.

meno, kad pavertė ją voru.¹³ Laikrodžio apačioje pavaizduotos moiros – likimo deivės, kurios prižiūri žmogaus likimo giją. Lachesė paskiria lemtį iki žmogaus gimimo, Kloto – verpia jo gyvenimo siūlą, o Atropė jį nukerpa. Moirų santykiai su Olimpo dievais sudėtingi, nes nuo moirų priklauso ir jų pačių likimas. Moiros figūruoja ir mite apie Meleagrą. Jos pasirodė naujagimio Meleagro motinai ir įspėjo, kad jos vaikas gyvens tol, kol ugnyje sudegs rąstas. Motina skubiai išėmė rąstą iš laužo. Užaugęs Meleagras nužudė savo brolius, todėl priepuolio pagauta motina, įmetė rąstą į ugnį.¹⁴

Užduotis: surasti gyvūną laikrodžio dekore. Laikrodžio ciferblate išgraviruotas gaidys. Šis paukštis yra aušros, prabudimo, saulės simbolis. Vienas iš kinų zodiako ženklų (1993 m. karta). Krikščionybėje kurį laiką reiškė Kristaus meilę, nes gaidys tris kartus sugiedojo, kai Petras išsižadėjo Kristaus.¹⁵ Gaidys siejamas su drąsa, kova, vyriškumu ir saule. Jo giesmė skelbia aušrą ir simbolizuoja šviesos pergalę prieš tamsą. Gaidys tapatinamas su vaisingumu, todėl aukojamas per daugelį derliaus apeigų. Krikščioniškoje pasaulėjautoje – prisikėlimo simbolis.¹⁶ Kinų tikėjime baltas gaidys padėtas ant karsto nubaido piktašias dvasias.¹⁷

4. Laikrodis. Vokietija: Kronachas. XX a. I p.

Delfto tipo porcelianas, mėlynos-balto Rytų porceliano imitacija. Kronachas upinga vietovė, todėl ten pastatyta daug vandens malūnų. Ką vaikams primena malūno sparnai? Laikrodžio rodyklės.

5. Kišeninis laikrodis. Prancūzija (?), XX a. pr. Vyriškas, apvalus. Medžiagos: metalas, plastmasė. Turėti rankinio laikrodžio pavyzdį iš pagalbinių muziejaus fondų.
6. Kišeninis laikrodis. Šveicarija, XX a. pr. Stačiakampis *Ermento Movado* firma. Medžiagos: metalas, plastmasė.
7. Kišeninis laikrodis. Prancūzija. XX a. pr. *Doxa* firma. Medžiagos: balto metalo lydiny, emalė, plastmasė, štamavimas.
8. Kišeninis laikrodis. JAV. XIX a. *Trenton* firma. Medžiagos: baltas metalas, emalis, plastmasė, auksavimas, gėlių žiedai (rožės, tulpės, lapeliai).

Nešiojami individualūs laikrodžiai kišeniniai, rankiniai, pakabinami ant kaklo tarpusavyje savo mechanine prasme yra glaudžiai susiję. Nešiojami kišeniniai laikrodžiai paplito XVII a ir

¹³ Ten pat, p.79.

¹⁴ Lodowick, op. cit., p. 51.

¹⁵ *Symbol Meanings of the Rooster*. Prieiga per internetą: <http://www.whats-your-sign.com/symbol-meanings-of-the-rooster.html> [Žiūrėta 2011 m. spalio 5 d.].

¹⁶ Bruce-Mitford, Miranda. *Ženkli ir simboliai: šimtai ženklų ir simbolių iš viso pasaulio*. Vilnius: Alma littera, 1998, p. 64.

¹⁷ Rowena and Rupert Sheperd. *1000 symbols: What Shapes Mean in Art and Myth*. London: Thames and Hudson, 2002, p. 203-204.

XVIII a. Poreikis nešiojamiems laikrodžiams vis didėjo ir vystėsi jų įvairovė, pvz. pradėjo formotis nešiojamas rankinis laikrodis, kuris yra kišeninio „pusbrolis“. Vienas garsiausių laikrodžių yra laikrodis, kurį XVIII a. vienas iš karalienės Marijos Antuanetės gerbėjų Axel von Fersen užsakė Abraham Louis Breguet. Istorija apie Marijos Antuanetės laikrodį.¹⁸ Šis įvairių istorijų lydimas laikrodis dar vadinamas laikrodžių pasaulio „Mona Liza“.¹⁹

Rankiniai laikrodžiai. Karalienės Elžbietos I-sios favoritas Lesterio grafas 1571 m. jai padovanojo mažą apkritą brangakmeniais nusagstyta laikrodį, apyranke tvirtinamą prie rankos. 1752 m. Bomaršė pagamino madam Pompadur laikrodį žiedelio forma. Tačiau tais laikais rankiniai ir kišeniniai laikrodžiai buvo labiau prabangos ir prestižo ženklas. 1810 m. A. L. Bregė pagamino laikrodį Neapolio karalienei. Rankiniai laikrodžiai buvo damų papuošalas, joks džentelmenas iki XX a. nenešiojo šio laikrodžio, nes būtų buvęs išjuoktas. Poreikis nešioti rankinį laikrodį vyrams atsirado karinių operacijų metu, kai reikėdavo tiksliai žinoti ir nustatyti laiką, o traukti kišeninius laikrodžius nebuvo kada.²⁰ Rankiniai laikrodžiai tapo ne tik elegancijos išraiška, bet ir buvo naudotini mokslo tikslams, pvz. XX a. 7 deš. Rankiniais laikrodžiais segėdami į kosmosą pradėjo skristi NASA specialistai²¹.

Su vaikais nueinama į galinę taikomosios dailės salę, kurioje eksponuojami likusieji laikrodžiai. Užduotis: surasti tris laikrodžius. Laikrodis *Trys gracijos*, yra paslaptingas ir neįprastas, jį sunku pastebėti, nes dauguma žmonių jį painioja su skulptūra. Yra maža tikimybė, kad vaikai iš karto suras visus tris laikrodžius. Tai bus jiems intriga.

9. Laikrodis. Vakarų Europa. XX a. pr. (?) Art Deco stilistika.

10. Laikrodis. Vakarų Europa. XX a. pr.

11. Laikrodis *Trys gracijos*. Prancūzija. XIX a. neglazūruota.

Laikrodžio dekoru pagrindinis motyvas yra trys skulptūros – trys gracijos. Senovės Romėnų mitologijoje gracijos (graikų – charitės) buvo žemesnio rango deivės, Jupiterio dukros, kurios lydėdavo meilės ir grožio deivę Venerą (Afroditę). Gracijos buvo grožio, žavesio ir

¹⁸ Eitutis, Andrius. *Kalendoriai ir laikrodžiai*. Vilnius: Mintis, 2010, p. 152-153.

¹⁹ *Police in Israel crack „Marie Antoinette“ clock heist mystery*. In: *Telegraph*. Prieiga per internetą: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/3382981/Police-in-Israel-crack-Marie-Antoinette-clock-heist-mystery.html> [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 12 d.]; *Marie Antoinette's Clock Discovered at Versailles: Plays the Queens Favourite Tunes*. In: *New York Times*, 1914, June 14. Prieiga per internetą: <http://query.nytimes.com/gst/abstract.html?res=F10616FE3F5E13738DDDAD0994DE405B848DF1D3> [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 12 d].

²⁰ Eitutis, Andrius. *Kalendoriai ir laikrodžiai*. Vilnius: Mintis, 2010, p. 164-165.; *The Allure of Antique Watches*. In: *Discover Clocks*. Prieiga per internetą: http://www.discoverclocks.com/antique_watches.html [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 7d.].

²¹ *Kosminė laikrodžių epopėja*. In: *Elegancija.eu*. Prieiga per internetą: <http://www.elegancija.eu/kosmine-laikrodziu-epopeja/> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 7d.].

palankumo personifikacijos – Aglaja, spindinčioji, Eufrosinė – džiaugsmingoji, o Talijs – žydrinčioji. Pasak mitologijos, gracijos gyveno Olimpo kalne, draugaudavo su mūzomis ir dalyvaudavo vestuvėse bei kitose džiaugsmingose šventėse. Šiame laikrodyje jos pavaizduotos garsiąja poza, kuri žinoma nuo IV a. pr. Kr. Gracijos stovi viena kitai ant pečių uždėjusios rankas. Vidurinė gracija stovi atsukusi nugarą į žiūrovą. Dažni jų atributai: mirtos, rožės, muzikos instrumentai, lošimo kauliukai, obuoliai.²²

Laikrodis yra sukurtas pagal 1760 metų prancūzų skulptoriaus Etienne Maurice Falconet modelį. Menininkas jaunystėje pradėjo dirbti dailide. Falconet, pastebėtas skulptoriaus Jean Baptiste Lemoyne, tapo jo mokiniu ir vėliau išgarsėjo. Rusijos imperatorienė Jekaterina II pakvietė skulptorių į Rusiją, kad šis sukurtų milžinišką skulptūrą. Teorinės dalies metu mokiniai susipažįsta su XIX-XX a. laikrodžiais, jų stilistika, motyvais.

Praktinė – kūrybinė dalis. Kūrybinis judrusis vaidybinis žaidimas. Suradus jaukią salę atnaujintose galerijos antrojo aukšto erdvėse, suburti vaikus ratu ir užvesti diskusiją apie laiką. Sužinoję apie laikrodžius, matuojančius laiką, vaikai provokuojami diskusijai. Ką jie gali pasakyti apie laiką? Kaip jį įsivaizduoja, mato? O kaip seniau žmonės matuodavo laiką? ar pamatydavo laiko bėgimą gamtoje? Gamtos laikrodžiai: paukščių laikrodis (paukšteliai giesmininkai pažadinti ryto gieda), gėlių laikrodis (pvz. kiaulpienės žydi pavasarį). Kokius metų laikus vaikai žino? Kalbėti su vaikais apie sezoniškumą. Praktinė dalis skirta per gamtos grožį paveikluose, per vaikų patirtį skatinti meilę gamtai. Pristatomi paveikslai²³, kuriuose įamžinti metų laikai²⁴.

Vaikams padiskutavus apie metų laikus, praktinė dalis vyksta paveikslų ekspozicijų salėje, ten pat, kur ir įvyko diskusija. Praktinei daliai naudojamas keturių minučių smėlio laikrodis. Smėlio laikrodis reikalingas nustatyti laiką vaikų vaidinimui.

Improvizacinis žaidimas *Metų laikų improvizacija*. Žaidime naudojamos 2 paruoštos laiko kortos, kuriuose nupiešti senųjų civilizacijų laiko dievai:

- Totas – Senovės Egipto laiko valdovas. Vaizduojamas paukščio ibio ir paviano pavidalais. Auksinė spalvos korta. Auksinė spalva simbolizuoja Egipto smėlį ir dykumas.

²² Plačiau žr.: *Antikos mitologijos žinynas* / Sud. Aleksandra Veličkienė. Kaunas: Šviesa, 1995.; *Antikos žodynas* / Vertė Rūta Kumžienė ir kt. Vilnius: Alma littera, 1998.; Lodowick, Marcus. *Vadovas po paveikslų galeriją: Kaip suprasti Vakarų meną?* Vilnius: Naujoji Roma, 2003.

²³ VII salė C fojė, Philips Augustijn Immenraet *Peizažas su kriokliu*, 1627-1679.; Giovanni Batista Cimoreli *Venecijos įlanka*, XVII a. pab.; Nežinomas Italijos dailininkas *Kaskados kalnuose*, XVIII a.

²⁴ Čiurlionio *Metų laikų* reprodukcijos, vaikų piešiniai su gamtos motyvais.

- Chronas – Senovės Graikijos laiko dievybė. Vaizduojamas kaip serpentinas, kaip pražilęs senukas su ilga barzda, kaip jaunuolis, laikantis ratą su zodiako ženklais arba kaip būtybė su gyvatės kūnu ir trimis galvomis – žmogaus, buliaus, liūto. Pasak mito, Chronas su žmona Ananke kosmose ratu keliauja aplink Žemę ir suka laiką. Jūros mėlynos spalvos korta. Mėlyna spalva simbolizuoja Viduržemio jūrą, prie kurios kūrėsi Antikinė Graikijos civilizacija.

Vaikai pasiskirsto į dvi komandas. Komandų kapitonai traukia kortas su laiko valdovais. Taip jie susiskirsto į skirtingų laiko valdovų komandas. Kiekviena grupė išsirenka režisierių, kompozitorių, susigalvoja figūras, personažus, kaip juos įkūnyti.²⁵ Kol viena komanda vaidina, kita tampa žiūrovais.²⁶ Grupės traukia po dvi korteles, apipavidalintas metų laikus simbolizuojančiais objektais (pvz. kalėdinė eglutė, rogutės, senis besmegenis – žiema; margutis, paukštis, narcizas, kačiukai, kiaulpienė – pavasaris; gelbėjimo ratas, ančiukai, paplūdimio šlepetės, žemuogės, braškės, laistytuvai – vasara; moliūgas, raudonai geltonas klevo lapas, medis be lapų – ruduo) ir užrašytais metų laikų pavadinimais. Tapę laiko valdovų – Toto ir Chrono – komanda, jie gali valdyti metų laikus. Jų užduotis yra fantazijos pagalba nukeliauti į ištrauktą metų laiką. Vaidinimas gali būti išreikštas taip, kaip vaikams norisi – pantomima, improvizacija, moderniu šokiu ir pan. Naudotini objektai: balionai, lietutis, įvairių spalvų audeklai. Komandų pasiruošimo (7-10 min.) ir vaidinimų (4 min., laikas matuojamas naudojant smėlio laikrodį). Tuo metu groja relaksacinė garsisto Dan Gibson, *electronics*²⁷ stiliaus ir islandų post rocko²⁸ stiliaus muzika, kuri netrikdo vaikų dėmesio ir sukuria jaukumo atmosferą.

Praktinė dalis užbaigiama paplojant vieni kitiems už smagiai ir išradingai praleistą laiką.

Praktinės dalies alternatyva. Workshop'as *Sukurk laikrodį pats*, skirtas vaikams įgytas žinias apie laikrodžius pritaikyti praktikoje, persikūnyti į laikrodininką. Kas gamina laikrodžius? Laikrodininkai. Iki XIX a. laikrodžių gamintojai žinomi pagal pavardes, laikrodininkų dinastijos. Atsiradus mašininai gamybai, pamažu vystėsi laikrodžių pramonė. Nors programoje pristatomi iš užsienio atkeliavę laikrodžiai, vis dėlto laikrodžiai buvo gaminami ir Lietuvoje. Jų darbai žinomi nuo XVI a. „XIX a. Vilniaus laikrodininkų cecho pagaminti laikrodžiai savo kokybe nenusileido Vakarų Europoje tuo metu gaminamiems

²⁵ Jankutė, Eugenija. *Žaiskime teatru*. Kaunas: Šviesa, 1993.

²⁶ Vaidinimo principai naudoti, remiantis knyga – Jankutė, Eugenija. *Žaiskime teatru*. Kaunas: Šviesa, 1993, p. 20-31.

²⁷ *Apparat* albumas *Walls* (2007), *Autumn Chill Out Lounge* (2009)

²⁸ Sigur Ros *Takk...* (2005)

laikrodžiams. Lietuvos Respublikoje 1918-1940 metais laikrodžiai nebuvo gaminami. Išsiplėtė tik laikrodžių prekybos ir remonto tinklas. Daugiausia laikrodžių parduotuvių buvo Kaune (23). Klaipėdoje 1931 metais buvo 8 specializuotos laikrodžių parduotuvės. Daugiausia laikrodžių ir jų mechanizmų detalių buvo importuota į Lietuvą 1938 metais²⁹. Užsiėmimo metu vaikai dekoruodami senus laikrodžius prikelia juos naujam gyvenimui. Praktikai naudojamos priemonės, medžiagos, įrankiai: seni laikrodžiai, popierius, kartonas, virvė, karoliukai, sagos, plunksnos, seni atvirukai, gofruotas popierius, laikraštis, tapetai, segtukai, vata, medvilnė, vilna, flanelė, šilkas, nėriniai, kailiukai, oda, aliuminio folija, tiulis, kiaušinių dėžės, butelių kamščiai, kriauklės, akmenukai, kaspiniai, pjuvenos, aksomas, sąvaržėlės, žirklys, įvairūs klėjai, lipalai, pieštukai, liniuotės, flomasteriai, kreidelės, akrilas.

Literatūros sąrašas, internetinės nuorodos, specialistų konsultacijos.

1. *A History of Cuckoo Clocks: Orgins In The Black Forest*. In: *Salem Clock Shop*. Prieiga per internetą: <http://www.salemclock.com/extra/cuckoo%20history.htm> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 8 d.].
2. Bruce-Mitford, Miranda. *Ženkli ir simboliai: šimtai ženklų ir simbolių iš viso pasaulio*. Vilnius: Alma littera, 1998.
3. *Antikos mitologijos žinynas* / Sud. Aleksandra Veličkienė. Kaunas: Šviesa, 1995.
4. *Antikos žodynas* / Vertė Rūta Kumžienė ir kt. Vilnius: Alma littera, 1998.
5. *Antique French Clocks*. In: *2 Clicks*. Prieiga per internetą: <http://www.2-clicks-antiqueclocks.com/article/antique-french-clocks.html> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 7d.].
6. *Apparat* albumas *Walls* (2007).
7. *Autumn Chill Out Lounge* (2009).
8. Balakauskas, Audrius. *Ilgalaikė paroda "Laikrodžių gamyba ir prekyba Lietuvoje XIX-XX a. pradžioje"*. In: *Lietuvos dailės muziejus. Klaipėdos laikrodžių muziejus*. Prieiga per internetą: <http://www.ldm.lt/Muziejusirpataliniai/Klaiplaikmuzprekyba.htm> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 6d.].
9. *Cuckoo clock history*. In: *The World of Cuckoo Clocks*. Prieiga per internetą: <http://www.cuckooclockworld.com/history.htm> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 8 d.].
10. *Clocks and watches: prepared with cooperation of Science Service*. N.Y., Garden City: published by Nelson Doubleday, 1968.

²⁹ Balakauskas, Audrius. *Ilgalaikė paroda "Laikrodžių gamyba ir prekyba Lietuvoje XIX-XX a. pradžioje"*. In: *Lietuvos dailės muziejus. Klaipėdos laikrodžių muziejus*. Prieiga per internetą: <http://www.ldm.lt/Muziejusirpataliniai/Klaiplaikmuzprekyba.htm> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 6d.].

11. Daugelis, Osvaldas. *Senovės sala permainų epochoje: Pakruojo dvaras*. In: *Dvaras modernėjančioje Lietuvoje: XIX a. II p.-XX a. I p.* / Sud. G. Jankevičiūtė, D. Mačiulis. Vilnius: E. Karpavičiaus leidykla, 2005, p. 143-158.
12. Edukacinės programos *Kelionė į Egiptą* papildoma medžiaga.
13. Eitutis, Andrius. *Kalendoriai ir laikrodžiai*. Vilnius: Mintis, 2010.
14. Jankutė, Eugenija. *Žaiskime teatrą*. Kaunas: Šviesa, 1993.
15. Klimka, Libertas. *Saulės laikrodžiai Lietuvoje*. Vilnius: Versus Aureus, 2007.
16. *Laiko matavimo kronika*. Prieiga per internet: <http://rtn.elektronika.lt/rtn/0204/laiko.html> [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 12 d].
17. *Khronos*. In: *Theoi Greek Mythology: Exploring Mythology in Classical Literature and Art*. Prieiga per internetą: <http://www.theoi.com/Protogenos/Khronos.html> [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 12 d].
18. Lodowick, Marcus. *Vadovas po paveikslų galeriją: Kaip suprasti Vakarų meną?* Vilnius: Naujoji Roma, 2003.
19. *Marie Antoinette's Clock Discovered at Versailles: Plays the Queens Favourite Tunes*. In: *New York Times*, 1914, June 14. Prieiga per internetą: <http://query.nytimes.com/gst/abstract.html?res=F10616FE3F5E13738DDDAD0994DE405B848DF1D3> [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 12 d].
20. *19th and 20th Century Bronze Sculpture*. In: *Bronze Gallery*. Prieiga per internetą: <http://www.bronze-gallery.com/info/info.cfm?infoID=18> [Žiūrėta: 2011 rugsėjo 7d.].
21. *Paroda „Barokas – stebuklinga Š. Bulio technika“*. In: *Klaipėdos laikrodžių muziejus*. Prieiga per internetą: http://www.ldm.lt/Muziejusirpadaliniai/A_S_Bulis.htm [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 12 d.].
22. *Police in Israel crack „Marie Antoinette“ clock heist mystery*. In: *Telegraph*. Prieiga per internetą: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/3382981/Police-in-Israel-crack-Marie-Antoinette-clock-heist-mystery.html> [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 12 d.].
23. Ratkus, Jurgis. *Ugdymas ir popamokinė pasaulio pažinimo veikla*. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2000.
24. Relaksacinė muzika iš sveikatos psichologijos studijas baigusios Indrės Preisaitės asmeninės kolekcijos.
25. *Symbol Meanings of the Rooster*. Prieiga per internetą: <http://www.whats-your-sign.com/symbol-meanings-of-the-rooster.html> [Žiūrėta 2011 m. spalio 5 d.].
26. Taikomosios dailės skyriaus vedėjos Aldonos Snitkuvienės konsultacija.
27. Taikomosios dailės rinkinių saugotojos Ritos Kišonienės konsultacija.
28. Taikomosios dailės skyriaus inventoriniai katalogai.
29. Tamulevičienė, Eglė. *Mokslo istorijos daiktiniai paminklai Lietuvoje*. Vilnius: Mokslas, 1978.
30. Trumpametražis animacinis filmas *Laikrodis su gegute*.

Programos įamžinimas. Programos pabaigoje vaikai parašo savo atsiliepimus, mintis apie programą, linkėjimus muziejui ar nupiešia simbolius į Laiko knygą.